

AZ ÁLLAMPOLGÁRI NEVELÉSTAN SZEREPE A TANULÓK MAGASABB SZINTŰ ERKÖLCSI TULAJDONSAIGAINAK ESZMEI-POLITIKAI FORMÁLÁSÁBAN

PÁLENIK JOZEF

A kollektivizmus elveire épülő szocialista társadalmunknak erkölcsileg fejlett, közösségi szellemben gondolkodó, ugyanakkor kezdeményező és céltudatos, alkotóképességekkel rendelkező, személyiségükben sokoldalúan fejlett emberekre van szüksége. A személyiség sokoldalú fejlődésének követelménye szorosan kapcsolódik a fejlődő szocialista társadalom objektív szükségleteihez. A tudományos-műszaki forradalom körülményei között különös nyomatékkal kerül előtérbe a sokoldalúan fejlett személyiség társadalmi igénye, s ez az igény jelentőségében és funkciójában egyaránt nő.

Ezért kerül előtérbe az általános iskolák tanulóinak a sokoldalúan fejlett személyiség aspektusából való formálásának kérdése. Számos párhataozatban, állami rendeletben találkozhatunk vele. A szakirodalomban és a tömegtájékoztató eszközökben is egyre időszerűbbé válik.

A szocialista társadalom fejlődésével egyre kedvezőbb feltételek teremtdnek meg az új, szocialista embertípus kialakításához. A szocializmus építése és az új szocialista ember személyiségének kialakítása, ugyanazon társadalmi folyamat két oldalát képezi. Ebből az következik, hogy a nevelés nem lehet csupán az iskola feladata: elkerülhetetlen, hogy az egész társadalom érdeke legyen, megvalósításához segítségül kell hívni a családöt, az üzemeket, a társadalmi szerveket, az irodalmat, a művészetet, valamint a tömegtájékoztató eszközöket is.

Szükséges azonban szem előtt tartanunk, hogy ezzel az iskola szerepe a tanulók személyiségének formálásában nem csökken, miként azt Husák elvtárs a CSKP XV. kongresszusán leszögezte. „Minden állami és társadalmi intézmény — főként az iskola, a tömegtájékoztató eszközök, a kultúra és a művészet — köteles egységesen hatni az ifjú nemzedék szocialista tudatának és erkölcsének formálásában.” (XV. Zjazd KSC, dokumenty a materiály. Pravda, Bratislava 1976. 39. o.)

Az iskola feladata az ifjúság szocialista tudatának formálása, a szocialista állam öntudatos polgárainak, a szocialista társadalom aktív építőinek és a szocializmus ügye meggyőződéses harcosainak nevelése. A csehszlovák társadalom alapos elemzése megmutatta, hogy társadalmi életünk mely területeire kell a figyelmet összpontosítani. Az iskola szerepe éppen ezen a téren pótolhatatlan, hiszen az iskola hatása a tanulók erkölcsi arculatának kialakításában egyre erősödik.

Az iskola minden tantárgyban megvalósítja a nevelést, minden tantárgy a személyiség sokoldalú fejlesztésére irányul. E nevelés súlypontja mindenekelőtt a nevelés jellegű tantárgyakban rejlik, ahol döntő tényező az állampolgári nevelés tan, melynek feladata elmélyíteni, integrálni és rendszerezni az iskolában a családban és hatókörükön kívül szerzett nevelési készségeket.

VASIL BILAK elvtárs a CSKP KB 1972 októberében tartott plenumán elmondta, hogy milyen feladatok várnak az állampolgári nevelés tantárgyra: „Rendszeres figye-

lemmel kell kísérni az állampolgári nevelés című tantárgy és a marxizmus—leninizmus oktatását, melyek rendkívüli politikai jelentőséggel bírnak. El kell érni, hogy a legtapasztaltabb, politikailag legfejlettebb pedagógusok tanítsák, akik képesek fellelkesíteni a tanulókat és megnyerni őket a tudományos szocializmus és a kommunizmus céljainak.” (O hlavných úlohách ideologickej práce po XIV. Zjazde KSC. Pravda, Bratislava 1972. 30. o.)

Az állampolgári neveléstannak fontos ideológiai eszközzé kell válnia, amely a többi tárggyal együtt részt vállal abban, hogy a felnővekvő nemzedék tudományos világnézettel, kommunista erkölccsel és minden szükséges ismerettel és készséggel vértéződjön fel, melyek aztán lehetővé teszik az ifjú ember számára képességeinek teljes kibontakoztatását és érdeklődésének fokozatos kielégítését. Az iskola és a polgári nevelés tantárgya előtt álló feladatról szó esett a CSKP KB 1973. július 3—4-én tartott ülésén is, ahol a jóváhagyott dokumentum leszögezi: „Az állampolgári nevelést és a többi társadalomtudományi tárgyakat, melyek keretében a tanulók ismereteket szereznek a szocialista társadalmi rendszer alapjairól, társadalmunk életéről és a világban zajló eseményekről, úgy kell tanítani, hogy a tanulók szocialista meggyőződését fejlesszék és megszilárdítsák.” (Zborník materiálov z rokovania pléna UV KSC 3. a. 4. júla 1973 a pléna UV KSC 5. júla 1973. Pravda, Bratislava 1973. 70. o.)

Szocialista iskolánk nevelési rendszerében és magában az állampolgári nevelés-tanban is elsődrendű tényező a világnézeti, valamint az erkölcsi nevelés, amelyek együttesen vesznek részt a helyes közösségi és interperszonális kapcsolatok kialakításában, továbbá útmutatást adnak a tanulóknak önnevelésükhöz, személyiségük sokoldalú fejlesztéséhez és tökéletesítéséhez.

Az állampolgári neveléstannak az általános iskolában az a feladata, hogy olyan módszereket nyújtson az iskolának, illetve a társadalomnak, amelyek a tanuló személyiségét marxista módon értékelik, és amelyek lehetővé teszik a legjobb erkölcsi tulajdonságokkal és képességekkel rendelkező tanulók differenciálását és a különböző foglalkozásokra való kiválasztását. Nemcsak azt kell célul tűzni az állampolgári nevelés tanoktatójának, hogy oktató tevékenysége során mintegy előre lássa a tanuló egyes személyiségvonásainak kibontakozását és megszilárdulását, hanem előre kijelölt terv alapján irányítania is kell azt az erkölcsnevelő hatást, amellyel mintegy együtt jár a szocialista iskolában tanulók személyiségének sokoldalú fejlődése is. Az új csehszlovák oktató-nevelő rendszer továbbfejlesztésének tervezete is ebben a szellemben jelöli meg a tárgy célját: „Az állampolgári nevelés című tantárgy célja az ifjúság kommunista meggyőződésének, politikai tudatosításának rendszeres formálása, azon ismeretek, készségek és szokások rendszerének kialakítása, amelyek a szocialista társadalom emberének tevékeny állampolgári életviteléhez szükséges személyiségvonásokat szilárdítják.” (Dalsí rozvoj ceskoslovenskej vychovnovzdelávacej sústavy, SPN Bratislava, 1976, 29. o.)

A pedagógiai kutatás az utóbbi években fokozott figyelemmel kíséri, melyek azok a személyiségformáló eljárások az állampolgári nevelés tanoktatásában, amelyek a leghatékonyabb segítséget adják a pedagógia gyakorlat számára.

Kutatási feladatunk egyik első lépése az volt, hogy megállapítsuk, milyen szerepet tölt be az állampolgári nevelés tan az általános iskola tanulóinak személyiségformálásában.

Abból a hipotézisből indultunk ki, hogy az állampolgári nevelés tanoktatás szintetizáló tantárgynak kell lennie az erkölcsi nevelés valamennyi területét illetően, hogy a szétszórta ismeretek integrálódjanak és úgy szilárduljanak egységgé, hogy a tanuló épp az állampolgári nevelés című tantárgy révén szerezzen kellő motiváltságot az

egyes nevelési területek feladatrendszerében, mindezek során fokozottan hangsúlyoztuk az erkölcsi nevelést.

A tudományos-műszaki fejlődés minden állampolgár műveltségének állandó növekedésével jár együtt. Egész társadalmunk ezen fejlődésének elválaszthatatlan része a tanulók erkölcsi nevelésének kérdése, amelynek döntő mértékben hozzá kell járulnia a szocialista ember meggyőződésének formálásához és egész személyisége dinamikus fejlesztéséhez.

A kilencéves általános iskolák 8. és 9. osztályában végzett kutatás célja az volt, hogy felmérje a tanulók erkölcsi nevelésének helyzetét és színvonalát, s alapos elemzés alapján olyan megállapításokat ajánljon, amelyek elmélyítenék a polgári nevelés hatékonyságát és szerepét az általános iskolai tanulók személyiségének sokoldalú formálásában.

A feltüntetett irodalom, tantervek, módszertani kézikönyvek és polgári nevelés-tani tankönyvek áttanulmányozása után került sor azon kérdőív kidolgozására, amelyről e tantárgy tanítóival konzultáltunk.

Magát a kutatást megelőzte egy előzetes felmérés a vizsgált iskolákban, amely-lal érthetőség és nehézségi fok szempontjából ellenőriztük a kérdőív tartalmát. Az előzetes felmérés igazolta a kérdőív tartalmának az egyes szempontok szerinti reális voltát, ezért lényegesebb változtatásokra nem volt szükség.

A kérdőív 18 kérdést tartalmazott olyan megfogalmazásban, hogy a tanulónak ne csak polgári neveléstani, esetleg más tantárgybeli ismereteit legyen lehetősége bizonyítani, hanem értékelhető álláspont kialakítására is kényszerítve legyen, és hogy indokolja is azt.

Kutatásunk fő feladata az volt, hogy alapvető információkat és minél objektív-vebb ismereteket szerezzünk a polgári nevelésről mint általános iskolai tantárgyról a tanulók személyiségének formálása során. Célunk volt az is, hogy ismereteket szerezzünk a tanulók azon erkölcsi tulajdonságairól és állásfoglalásainak színvonalá-ról, amelyekre iskolalátogatásuk során tettek szert. Elkészítettük a kérdőívet, és a tanulóknak az alapvető erkölcsi kérdésekről kialakult nézetei, valamint a kérdőívre adott válaszai alapján konkrét és hiteles képet akartunk kialakítani az általános iskolai tanulók erkölcsi neveléséről.

A felmérést az 1977/78-as és az 1978/79-es tanévben végeztük 24 iskolában, Szlo-vákia mindhárom kerületben.

A nyugat-szlovákiai kerületben 390 tanuló vett részt a felmérésben, ez 66,1%.

A közép-szlovákiai kerületben 123 tanuló, ez 20,85%.

A kelet-szlovákiai kerületben 77 tanuló, ez 13,05%.

E kérdésben figyelembe vettük a magyar iskolákat is, mert polgári nevelés ap-robációval a magyar iskolák számára is felkészítettünk hallgatókat.

A magyar iskolákból 129 tanuló vett részt a felmérésben, ez 21,86%. (E számot az összes kerület tanulóinak számába foglaltuk bele.)

A felmérést huszonnegy 9. osztályban és két 8. osztályban végeztük. (Ebből az egyik osztály magyar tannyelvű, falusi iskola.) A 8. osztály tanulói másképpen ér-telmezték az erkölcsi nevelés problémáival foglalkozó kérdések jelentését, mert az erkölcsi nevelés a 9. osztály tantervében szerepel.

A felmérést szolgáló kérdőív formája zárt és nyitott kérdőív. A tanulónak egy, némelyik kérdésnél esetleg több olyan választ kellett megjelölnie, amellyel egyetért, amelyet megfelelőnek tart; más esetben a választ önállóan, saját véleménye alapján kellett megfogalmaznia.

A bevezetés néhány olyan alapvető adatot tartalmazott, amely az iskola nevével, a tanuló által látogatott osztállyal, a tanuló nemével, a szülők foglalkozásával és a szervezettséggel foglalkozott.

Az első kérdéskörben az iskolán kívüli tevékenységre irányítottuk figyelmünket, és arra az időre, amelyet a tanulók a tanuláson kívül eltöltenek. Meg akartuk állapítani, hogyan használják ki szabad idejüket, milyen tevékenységet fejtenek ki, amelyben megnyilatkozik az igazi „Én”, és fejlődik a személyiség is.

A második kérdéskörnek a tanulóknak az iskolai és az önkéntes társadalmi munkához való viszonyát kellett jellemeznie, valamint azt, hogy mennyire érinti őket a társadalmi tulajdonhoz való rossz viszony, fel tudnak-e lépni annak megvédéséért.

A további kérdésekkel meg akartuk állapítani a tanuló magánélete erkölcsi tulajdonságainak színvonalát és a jó tanulói közösség jellegével kapcsolatos véleményét.

A negyedik kérdéskörben a tanulók azzal kapcsolatos véleményét kutattuk, hogy mennyire jelentősek, fontosak az egyes nevelési tényezők az erkölcsi tulajdonságok kialakítása folyamatának befolyásolása szempontjából (szülők, iskola, úttörő-szervezet stb.), valamint azt, hogy milyen jelentősek az egyes tantárgyak az erkölcsileg érett tanulói személyiség kialakításának a szempontjából.

A kérdések utolsó részét az élet értelmével kapcsolatos és olyan kérdések alkották, amelyek a polgári nevelés tanításában a 9. osztály elvégzése után a tanulók számára megvilágítatlanok maradtak.

Az elért eredmények elemzése azt bizonyítja, hogy az általános iskolákban a tanulók erkölcsi tulajdonságainak kialakítása és megszilárdítása, valamint a tanulók személyisége formálásának az egész folyamatában még számottevő tartalékok vannak. A tizennyolc vizsgált alapiskola közül csak 5 falusi. A felmérés eredményei szerint a városi és községi iskolák tanulói körében az erkölcsi tulajdonságok színvonala lényegében azonos.

Ugyanezt állapíthatjuk meg a magyar tannyelvű iskolákról is.

A tanulók válaszai az első kérdéskörben, a szabadidő kihasználását illetően, az alapiskolák nagyobb részénél azonosak voltak; eltérések csak a fiúknál fordultak elő, itt egyértelműen a sport volt túlsúlyban, míg a lányoknál a könyvek olvasása, a kulturális igények kielégítése. A falusi általános iskolák tanulói kisebb érdeklődést tanúsítottak az úttörőszervezeti munka iránt. — (44,2%), mint a városi iskolákban — 55,3%. Az úttörőszervezetekben végzett munka iránt jobban érdeklődtek a 8. osztályos tanulók, amit a 77,1 % fejez ki. Az úttörőéletben állandóan keresni kell az új, vonzóbb tartalmat. Az itt végzett munka formálja a tanulók személyiségének erkölcsi tulajdonságait, s ezért a polgári nevelést oktató pedagógus és az úttörővezető kölcsönös együttműködése különösen fontos lenne.

A tanulóknak a tanítási órára való felkészüléssel kapcsolatos viszonyát kifejező válaszok egyúttal a munkához való viszonyukat is kifejezik, és következtetni lehet belőle jövőendő pályaválasztásukra. A tanítási órákra 2 órát készül a tanulók 35,6%-a; 62,7 százalékuk annyi ideig készül, amennyit megfelelőnek tart.

A következő kérdésnek a szocialista tulajdonhoz való viszonyt kellett megállapítania. Csak az a tanuló tudja becsülni a munka értékeit, akiben kifejlődött a munkához való helyes viszony. Ez tükröződött a tansegédeszközökkel és az iskola berendezésével kialakított viszonyban és bánásmódban is. A tanulóknak csak 5%-a tünnette fel, hogy rongálja a tankönyveket, padokat stb. A tanulók értékelik a közös tulajdont. Azonban nem mindenki védi a társadalmi tulajdont, és nem mindenki tud közbelépni, ha osztálytársaik rongálnak. A tanulók 71,7%-a úgy nyilatkozott, hogy figyelmeztetnék az oktatókat, ha más tanulók részéről az iskolai vagyron rongálását tapasztalnék.

A harmadik részben a tanulók erkölcsi tulajdonságainak színvonalát állapítottuk meg. A tanulók magánéletének területén a kérdés az igazságos ügy megvédésével volt kapcsolatban. Ilyen tulajdonságokat igazolt a tanulók 75,5%-a, közülük 20,7% nyilvánosan meg tudná védeni az igazságos ügyet. A tanulóknak mindössze 4,2%-a viselkedne a körülmények adta lehetőségek szerint. Legnagyobb erkölcsi tettnek — a tanulók 65,2%-a — az öregek megsegítését tekinti. Erre a kérdésünkre 13,4% nem válaszolt. A megkérdezett tanulók 42,5%-a a legfontosabb jellembeli tulajdonságnak a becsületességet tekinti; 22,3% a szerénységet, 21,4% az igazságszeretetet. A tanulók 89,2%-a gondolkodás nélkül visszaszolgáltatóná a megtalált tárgyakat, s ez nyilvánvalóan jó erkölcsi magatartásukról tanúskodik.

A következő kérdéskörrel azt vizsgáltuk, hogy a polgári nevelésnek mi a szerepe a tanulók jellemének alakításában. A kérdést így tettük fel: melyik tantárgynak van a legnagyobb szerepe az erkölcsi tulajdonságok kialakításában. A többség, azaz 87,7% a polgári nevelést helyezte az első helyre, s csak ezután következett az anyanyelv (szlovák és magyar). A polgári nevelés pozitív hatását a tanulók mindenekelőtt az alábbiakban jelölték meg: a tanulmányi előmenetelükre gyakorolt hatásban (42,2%), az iskolában (24,9%), a családban (23,6%) és a társaságban (9,3%) tanúsított magatartásukban. Arra a kérdésünkre, hogy vajon a polgári nevelés tananyag felkészít-e az életre, a tanulók 78,2%-a igennel válaszolt. Legfontosabb nevelési tényezőnek a szülőket tekintik: a fiúknak 62,2%-a, a lányoknak 69,4%-a. Egyéni problémáikat 28,5% önállóan oldja meg, 27,2% testvéreik segítségével, 28,7% a körülményektől teszi függővé, s csupán 5,6% az osztályfőnök, illetve 4,4% az állampolgári nevelés tanítóját, pedagógusát tekintik segítségül. Arra a kérdésünkre, hogy vajon a szocialista, vagy a vallás-erkölcsöt tekintik-e minőségileg magasabb rendűnek, az alábbi százalékos arányban oszlottak meg a válaszok: a szocialista erkölcs mellett a tanulóknak 73,7%-a szavazott, a vallás-erkölcs mellett 14,4%, s 11,9% nem válaszolt.

Utolsó kérdéskörünk — miben látják az élet értelmét — a válaszadó tanulók szabadon nyilatkozhattak. A kapott válaszok alapján egyértelműen megállapíthatjuk, hogy 8. és 9. osztályos tanulóink döntő többsége nemes életcélra törekedik, az élet értelmét a társadalomért végzett munkában látja.

Az előző kérdéskörrel kapcsolatban a válaszadók 6,3%-a úgy nyilatkozott, hogy nem mindegyik erkölcsi kérdésre kapnak kielégítő választ tanítóiktól. Noha ez a százalék, mely ezekben a kérdésekben mélyebb és világosabb magyarázatot várna, a tanulóknak csupán egy kis töredéke, az oktatóknak mégis el kellene gondolkodniuk azon, hogy elégedettek lehetnek-e munkájukkal, hogy megadták-e tanulóiknak mindazt, amit a társadalom érdeke megkövetel.

Az iskolák száma:	18
Az osztályok száma:	26
A tanulók száma:	590
Ebből fiú:	307
lány:	283
Lakhely. Város:	58,3%
faluk:	41,7%
Lakik:	
— családi házban	66,04%
— állami lakásban	23,54%
— szövetkezeti lakásban	10,42%

Származás. Munkás:	66,81%
paraszt:	4,11%
egyéb:	29,08%
A PSz tagja:	95,97%
(úttörőszövetkezet)	

Hogy minél objektívebben ítélhessük meg az 1977/78-as tanévben végzett kérdőíves felmérés eredményeit, ezt a felmérést a következő, 1978/79-es tanévben ugyanazokban az általános iskolákban megismételtük. Mindkét felmérés eredményei egybehangzóak, s igazolják a fenti következtetéseinket.

Az általános iskolák 8. és 9. évfolyamaiban végzett kérdőíves felmérés során azokat az erkölcsi kérdéseket hangsúlyoztuk, amelyeket a tanulók személyiségének formálása során a polgári nevelés tan mint tantárgy a követelmények előterébe helyez.

A felmérés során bebizonyosodott, hogy kérdéseink mindenekelőtt azokat az erkölcsi tulajdonságokat érintették, melyeket a tanulóknak a polgári nevelés tan óráin magukévá kell tenniük. Ezek az alábbiak:

- az egyén és a közösség eszmei-politikai és erkölcsi felelőssége;
- a tanulók felkészítése a szocialista társadalom felvirágoztatásáért hozandó áldozatokra;
- a munkához való kollektív viszony kialakítása;
- a tanulók szükségét érezzék erkölcsi ismeretkörük állandó bővítésének;
- képesek legyenek szabadidejük sokoldalú és átgondolt kihasználására, hogy ezáltal testi és erkölcsi erőt meríthessenek munkájukhoz.

A polgári nevelés mint tantárgy, korlátlan nevelői lehetőségekkel rendelkezik. A nevelő munka csak akkor válhat eredményessé, ha az eszmei-politikai, az erkölcsi és a munkára való nevelés követelményei szervesen összekapcsolódnak mind az iskolában, mind az iskolán kívül végzett nevelés során, ha a szó és a cselekedet eggyé válik, ha a tanulók erkölcsi tulajdonsága és meggyőződése elsősorban cselekvésükben nyilvánul meg, és pedig az iskolában, mind egyéni munkájukban, mind pedig a társadalom előmenetele érdekében végzett munkájukban.

A tanuló személyiségének sokoldalú fejlesztéséhez valamennyi tantárgy hozzájárul. Részesedésük elsősorban attól függ, hogy az adott iskolában milyenek az objektív és szubjektív feltételek. A polgári nevelésre ebben a folyamatban az a feladat hárul, hogy mind az iskolai, mind az iskolán kívüli nevelő hatást betetőzze. Az általános iskola 8. és 9. évfolyamát végző ifjúság előtt nemcsak az az alapkövetelmény áll, hogy mivé váljanak, hanem az is, hogy milyennekké. Az ismeretszerzési igény állandó bővítésével, s a közösség előmenetelére áldozatok szükségességének tudatosításával egészében véve fokozódik a tanulóknak az erkölcsi jellegű kérdések iránti érdeklődése is. Az ifjúság maga jellemét, erkölcsi arculatát fokozatosan alakítja ki, későbbi tapasztalatai során tökéletesíti.

A gyermek erkölcsi fejlődése hosszú folyamat, amely a születésével kezdődik. Alapvető jellegzetessége, hogy a felállítandó követelményeket a gyermek életkori sajátosságai, értelmi képességei szabják meg. A tanulók személyiségfejlesztési követelményeire állandóan vissza kell térnünk, ha sokoldalúan fejlett egyéniséget akarunk nyerni. A gyermek erkölcsi tulajdonságait állandóan magasabb szintre kell emelnünk, miközben figyelembe vesszük a már elért fejlődési fokot. Az erkölcsi minőségek kialakításának megteremtése az egyéni fejlődés folyamatában analogikus, ahogy ez megtalálható más személyi tulajdonságoknál is. A tanuló képességének fejlődésében szenzitív időszakok is találhatók, amikor jelentősen megnövekszik bizonyos érzelmi

hatás, tehát az erkölcsi is. Az állampolgári neveléstan mint tantárgy fontos szerepet játszik minden egyén helyes diagnosztikálásában és a megfelelő erkölcsi hatás megválasztásában. A 8. és 9. osztály tanulóinál meggyorsul az erkölcsi fejlődés folyamata, mivel ez egyéni tulajdonságaik rohamos fejlődésének időszaka. Mindez kapcsolatban van az absztrakt gondolkodás fejlődésével és az ebből származó erkölcsi hatások képességének általánosításával.

A fiatal ember személyisége hozzáférhetőbb a nevelési hatásoknak, nemcsak a pozitív, hanem hasonló mértékben a negatívoknak is. Ha az ifjúságnál elő is fordulnak elavult erkölcsi normák, ezek nem olyan mélyek, mint a felnőtteknél. Ennek magyarázata az, hogy a gyermekek és az ifjúság nem élték át a kizsákmányoló társadalom valóságát, nem tudják abba beleélni magukat, hogy a szociális helyzet a helytelen vélemények és szokások megeremtésének alapja volt.

Az állampolgári neveléstan mint tantárgy aktívan részt vesz az ifjúság erkölcsi nevelési alapvető feladatainak teljesítésében: ilyen a közösségi szolidaritás, amely az egyéni érdekeket aláveti a közösségi érdekeknek, a kollektívizmusrá való nevelés, melyet főleg Makarenko szovjet pedagógus helyezett előtérbe.

A szocialista társadalomban semmi esetre sem csúcsosodhat ki az ember egyéni fejlődésének olyan lehetősége, amely az új ember megformálásának valamiféle önálló automatikus mechanizmusára támaszkodik a megváltozott társadalmi viszonyok között. A tanuló szocialista egyéniségének megformálása elképzelhetetlen a kommunista párt vezető feladatának aktív és céltudatos osztálytársadalmi törekvéséről, azon törekvéséről, amely a tudományos programra épül. A sokoldalúan fejlett szocialista egyéniség megformálásának feladatai azonban nem állandóak. Feladatunk, hogy szüntelenül konkretizáljuk a történelmi feltételek és a közösségi osztály változó összefüggéseit.

Az egyre igényesebb feladatok, amelyeket a társadalom az ifjú nemzedékkel szemben támaszt, feltételezik a nevelési feladatok hatékonyabb teljesítését az erkölcsi nevelés területén a polgári nevelés óráin. Ebből következik:

1. Egységesíteni és koordinálni kell az osztályfőnök és az állampolgári nevelést tanító között a nevelés hatását-nemcsak az állampolgári neveléstan óráin, hanem az osztályfőnökin is.

2. Állandóan tökéletesítenie kell a jövődő tanítók és a nevelők eszmei-politikai, pedagógiai-pszichológiai és szak módszertani előkészítését.

3. Meg kell ismertetni az alapfokú iskola tanítóit az állampolgári neveléstan új módszereivel és formáival, miközben fokozott figyelmet kell szentelni a művelődés egyes formáinak mind a párt, mind az állami szervek útján közöltekkel, figyelembe véve az iskolai rendszer tartalmi átépítését.

4. Meg kell valósítani a tanulók erkölcsi nevelését az oktató-nevelő folyamat egészében, a tanítási órákon kívül is, de főleg a családban.

5. Az állampolgári neveléstanban az erkölcsi nevelés részarányának megállapításánál és meghatározásánál az iskola oktató-nevelő folyamatának fő feladataiból kell kiindulni.

6. Az állampolgári neveléstan tantárgy- és módszertani bizottságainak feladata alaposan felülvizsgálni az új oktató-nevelő rendszer bevezetése után a polgári neveléstan tartalmát és célját, hogy ezzel egyidejűleg ki lehessen választani az erkölcsi nevelés leghatékonyabb módszereit és formáját, amit aztán összhangba kell hozni az iskola kommunista nevelési rendszerével.

7. Ki kell dolgozni az erkölcsi nevelés tartalmát iskolánként és osztályonként, tekintetbe véve a környezetet, az egyéni sajátosságokat és fejlődésüket.

8. Fel kell hívni az az állampolgári neveléstant tanító pedagógusok figyelmét a tömegkommunikációs eszközök közvetítésének jobb kihasználására, mivel ezek fő célja a tanulók egyéniségének erkölcsi szempontból való formálása.

9. Az alapiskolák igazgatóinak feladatává kell tenni, hogy az állampolgári nevelés tantárgybizottságának munkatervét összeegyeztesse az iskola úttörőszervezetének munkatervével. Ennek célja a kölcsönös együttműködés a tanulók erkölcsi nevelése terén.

ROLLE DER STAATSBÜRGERLICHEN ERZIEHUNGSLEHRE IN IDEOLOGISCH-POLITISCHER GESTALTUNG DER MORALISCHEN EIGENSCHAFTEN DER SCHÜLER AUF HÖHEREM NIVEAU

JOZEF PÁLENIK

Mit der in den 8. und 9. Klassen der neunklassigen Grundschulen durchgeführten Forschung wurde in der Tschechoslowakei zum Ziel gesetzt, die Lage und das Niveau der moralischen Erziehung bei den Schülern zu übersehen und auf Grund der umfassenden Analyse solche Feststellungen zu empfehlen, die die Wirksamkeit und Rolle der staatsbürgerlichen Erziehungslehre in mehrseitiger Gestaltung der Persönlichkeiten der Grundschüler vertiefen würden.

РОЛЬ ОБЩЕСТВОВЕДЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ИДЕЙНО- ПОЛИТИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ И МОРАЛЬНЫХ КАЧЕСТВ УЧЕНИКОВ

ЙОЗЕФ ПАЛЕНИК

Целью настоящего исследования, проведённого в 8 и 9 классах общеобразовательной школы в Чехословакии было изучение условий и уровня морального воспитания учащихся. На основе всестороннего изучения морального воспитания учащихся автором настоящей работы выдвигаются ряд предложений, направленных на углубление и увеличение роли и эффективности обществоведения во всестороннем развитии личности учащихся общеобразовательных школ.